

De Peel laat zien dat het wèl kan

NOVEX De Peel: Het voorbeeldgebied voor doorontwikkeling landelijk gebied, innovatie en agrarisch natuurbeheer.

Letterlijke tekst van de propositie van de provincies Limburg en Noord-Brabant, waterschap Aa en Maas en waterschap Limburg van 9 oktober 2024 zoals gedeeld met de Minister van LVVN en een aantal Kamerleden met het oog op de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer.

Urgentie: toonaangevend landbouwgebied en kwetsbare natuur

Het Kabinet heeft het hooflijnenakkoord uitgewerkt naar een regeerprogramma. In de paragraaf over landbouw, voedselzekerheid en natuur zien wij volop aanknopingspunten voor onze samenwerkingsaanpak met de streek. De Peel is een samenhangend plattelandsgebied in Brabant en Limburg, nauw verbonden met de Brainport Eindhoven en Greenport Venlo. Met een van oudsher intensieve land- en tuinbouwsector die van groot belang is voor de voedselzekerheid van ons land en voor de export. Maar de Peel heeft ook een kwetsbare waterhuishouding, herbergt waardevolle hoogveenreservaten en is een belangrijk woongebied. Ondernemen en omgeving moeten weer in evenwicht komen. Aan kansen en ondernemersgeest ontbreekt het niet in de Peel. Ondernemers, bewoners én overheden willen aan de slag: 'Er is al lang genoeg gepraat'. Maar de plannen moeten nu wel van papier komen. We roepen het Kabinet op om samen met ons door te pakken en te laten zien dat landbouw en natuur allebei toekomst hebben, ook in een van de meest complexe regio's van ons land.

NOVEX-context: samenwerken als één overheid aan de toekomst van de Peel

NOVEX staat voor extra uitvoeringskracht, experimenteren en samenwerking tussen rijk en regio. De Peel is één van de 16 NOVEX-gebieden waarin grote opgaven stapelen. Niet alleen rondom de toekomst van landbouw en natuur, maar ook rond het omgaan met verstedelijkingsdruk vanuit de Brainport, het militair gebruik van de Peel en leefbaarheid. In de Peel werken 2 provincies, 2 waterschappen, 18 gemeenten en 5 departementen sinds 2021 intensief samen. Daarvoor is een Zich Ontwikkeland NOVEX-perspectief richting 2050 (ZON-2050) geformuleerd en omarmd door de betrokken overheden. Geen in beton gegoten toekomstvisie met juridische binding, maar een kompas dat richting geeft aan een streek die thuis geeft aan zowel grootschalige landbouw, natuurinclusieve bedrijven als ondernemen en wonen nabij de Brainport. We varen op de energie uit de samenleving en wanneer nodig stellen we het NOVEX-perspectief bij. In de Peel staan we samen aan het roer. Zo hebben we de landbouworganisaties uitgenodigd te komen met een eigen inkleuring voor de toekomst van de sector met concrete projecten die bijdragen aan doelbereik en passen binnen de ontwikkelrichtingen van NOVEX.

Draagvlak in de streek: we doen het samen met maatschappelijke partners en ondernemers

NOVEX zet zich in ook voor de blijvers: boeren, andere ondernemers en natuurbeschermers die bereid zijn te investeren in verandering en innovatie. Voor de Peel zijn de afgelopen decennia allerlei plannen gemaakt die voor een deel ook weer in de la zijn beland. Met NOVEX staan we aan de vooravond van een doorbraak. Het besef leeft - van ondernemers tot overheden - dat niks doen geen optie is. Dat in praktijk bewezen moet worden dat veranderen loont. Het gaat nu om de uitvoering, niet om beleid. We zijn het afgelopen jaar in allerlei zaaltjes en cafés het gesprek aangegaan met de mensen in de streek, met 'boeren burgers en buitenlui'. Niet iedereen is het eens met het eindbeeld – 2050 is ver weg en daarmee abstract - wel over de richting en de noodzaak om samen de schouders te zetten onder de uitvoering van een reeks sleutelprojecten. Maatschappelijke partners in Brabant en Limburg zitten constructief in de wedstrijd. Mits er boter bij de vis komt. Want met NOVEX hebben de overheden immers verwachtingen gewekt voor grote investeringen.

Route naar uitvoering

Vertrekpunt voor de samenwerking zijn regionale uitvoerings- en investeringsafspraken (RUIA) die onlangs tussen rijk en regio zijn gemaakt (Bestuurlijk Overleg Leefomgeving, 6 november 2024). In de RUIA is een uitvoeringsroute geschetst met de volgende thema's:

- De ondernemende Peel: perspectief voor blijvers door ontwikkelruimte te maken en te helpen innoveren
- De natuurlijke Peel: herstel van water, bodem en natuur
- De leefbare Peel: Investeren in prettig en gezond wonen, werken en recreëren

Aan de slag met sleutelprojecten

Binnen deze thema's zijn sleutelprojecten benoemd: ontwikkelingen die bijdragen aan een gezonde Peel, die fungeren als vliegwielen en die partijen verbinden. Gedragen door overheden én maatschappelijke partners. Projecten die specifiek zijn voor de Peel en tegelijk een voorbeeldwerking kunnen hebben voor heel Nederland. Bij sleutelprojecten kunt u denken aan circulaire varkenshouderij, nieuwe verdienmodellen voor de melkveehouderij of coöperatieve vormen van bedrijfsontwikkeling gecombineerd met ruilverkaveling. Aan gebiedsgerichte aanpakken zoals de Vitale Peel, De Bult en Gedeelde Peel. Maar ook aan experimenten met wonen in het buitengebied en hergebruik van vrijkomende agrarische bebouwing, aan vernatting en agrarisch natuurbeheer in beekdalen, aan innovatie van intensieve landbouw door samenwerking met de food tech van de Brainport Eindhoven en Greenport Venlo. Via verschillende aanpakken in Brabant en Limburg is al een begin gemaakt met uitvoeringsplannen voor deze sleutelprojecten.

Voorbeeldgebied: bundelen middelen en de samenleving meenemen

Zoals gezegd: Met NOVEX de Peel hebben we vertrouwen én verwachtingen gewekt. We hebben de richting te pakken, sleutelprojecten staan opgelijnd, ondernemers en inwoners willen aan de slag. De streek is klaar om het roer zelf in handen te nemen en als voorbeeldgebied te fungeren in de doorontwikkeling van het landelijk gebied, innovatie in de landbouw en in agrarisch natuurbeheer. Het is cruciaal daarvoor een passende financiële samenwerking te vinden: bundeling van krachten én van middelen. En dat we als overheden vanuit zo'n financiële samenwerking een serieuze impuls geven aan landbouw én natuur in de Peel.

Tonen van vernieuwingskracht

De Peel wil ook voorbeeldgebied zijn in Nederland en West-Europa. Het idee is om innovatie - next practices – gedurende meerdere jaren in de etalage te zetten voor een internationaal publiek en daarmee ook in eigen streek verlangen naar de toekomst te creëren. We willen de positieve kant van veranderen uitlichten en ruimte nemen voor experimenten op basis van een tijdelijke uitzondering van knellende regels. Laten zien dat het wèl kan. Natuurlijk gaan we in de Peel een aansprekende vorm vinden die maatschappelijk initiatief en ondernemerschap podium biedt. We laten ons hierbij o.a. inspireren door de IBA-aanpak (Internationale Bau Ausstellung) waarmee in Parkstad Limburg ervaring is opgedaan en die in Duitsland al honderd jaar succesvol is.

Aanbod van Brabant en Limburg: wij investeren volop in de Peel

Door toedelen van bestaande middelen voor innovatie en natuurherstel in de Peel en het bundelen van middelen van provincies, rijksoverheid en waterschappen, willen wij toegroeien naar pakketfinanciering. Naar een financiële samenwerking waarmee we samen het verschil gaan maken. De provincies Noord-Brabant en Limburg zijn bereid uit eigen middelen en gedecentraliseerde rijksmiddelen te willen investeren in innovatie, natuur, water, leefbaarheid en brede welvaart van de Peel. Deels door labeling of reserveringen binnen generieke (intensiverings) middelen, voor een ander deel door ondernemers in de Peel te activeren rondom beschikbare subsidiegelden. Ook Waterschap Aa en Maas en Waterschap Limburg investeren de komende jaren substantieel in herstel van de waterhuishouding en de bodem met het oog op de natuur én goede landbouwgronden. Op die manier leggen wij samen een bedrag van **tenminste 150 miljoen** op tafel voor doorontwikkeling landelijk gebied, gecombineerd doelbereik landbouw, water en natuur, voor leefbaarheid en innovatie.

	Gelabeld of beschikbaar voor de Peel	Voorlopig totaal
Provincie Brabant	Deel van eigen Brabantse middelen die betrekking hebben op innovatie, de regionale agro-proeftuin, gebiedsgericht werken, leefbaarheid en water.	50 miljoen
Provincie Limburg	Deel van eigen Limburgse intensiveringsmiddelen zoals blijversbudget, leefbaarheidsfonds, innovatie en investeringen circulaire economie.	50 miljoen
Waterschappen Aa en Maas en Limburg	Deel van middelen voor projectgewijs uitvoeren Kaderrichtlijn Water in de Peel, Deltaplan agrarisch waterbeheer en diverse subsidieregelingen.	50 miljoen
Totaal		150 miljoen

Vraag aan de Minister van LVVN en het Kabinet: samen het ijzer smeden nu het heet is

Zoals gezegd: de Peel wil vooruit en overheden en maatschappelijke partners in de streek staan klaar om samen betekenisvolle sleutelprojecten uit te voeren. Provincies en waterschappen gaan daar in investeren, maar het is cruciaal dat ook de rijksoverheid – het ministerie van LVVN voorop – nu ook financieel aansluit. Binnen de begroting van LVVN zien wij kansen door nu alvast een deel van de in 2026 beschikbaar komende nieuwe middelen toe te delen naar de Peel. Met onze sleutelprojecten zijn wij in staat doorbraken te realiseren op het vlak van agro-innovatie, behoud en ontwikkeling van goede landbouwgronden, versterken van de tuinbouw en agrarisch natuurbeheer. Door de inleg van de streek te verdubbelen vanuit het rijk – zeg met 150 miljoen – geeft u voor de komende regeerperiode een enorme impuls aan doorontwikkeling van de Peel en laten we samen zien dat verandering mogelijk is en energie geeft. Richting Peelpewoners, sector en betrokken gemeenten (gemeenteraadsverkiezingen in 2026!) is dat cruciaal. Neem de Peel als voorbeeld, als koploper in innovatie en als streek om te experimenteren met volhoudbare landbouw naast volhoudbare natuur. Als het in de Peel kan, kan het overal.

Het gewenste vervolg: bestuurlijke afspraken over pakketfinanciering

Net als de 15 andere NOVEX-gebieden – waarvoor vooral de ministers van VRO en I&W een bijzondere verantwoordelijkheid hebben en de focus ligt op extra woningbouw of infrastructuur – heeft ook de Peel te maken met gewekte verwachtingen. In ons geval om bij te dragen aan een krachtige agrofoodregio. De grote landbouw- en natuuropgaven zijn niet in een handomdraai opgelost, maar juist de minister van LVVN kan in de Peel betekenisvolle stappen zetten. We nemen met de betrokken ambtelijke organisaties de tijd om te werken richting een meerjarige gebiedsfinanciering voor de Peel. Om echter de energie en het vertrouwen in de streek vast te houden is het belangrijk dit jaar al te kunnen laten zien dat tenminste de grote spelers – provincies en waterschappen – substantieel gaan investeren vanuit bestaande middelen en dat ook het rijk bereid mee te doen vanuit het nieuwe regeerprogramma. Financiële samenwerking resulterend in een zich ontwikkelend budget voor de streek, daarover wil de regio graag bestuurlijke afspraken maken. Samen laten we zien dat het wél kan in De Peel.